

Håndverk og design

— et nytt fag i dansk grunnskole

Faget håndverk og design har sine røtter i de to gamle fagene; håndarbeid og sløyd. I dagens fag skal elevene arbeide med både harde og myke materialer. I tillegg står designprosessen samt innovativ og entreprenøriell kompetanse sentralt.

Tekst: Irene Egeskov Andersen
Bildetekst og foto: Sahra Gille

Veien til opprettingen av faget *håndverk og design* har vært lang og kronglete. I forbindelse med en revisjon av alle grunnskolens fagmål, gjeldende fra 2009, valgte de daværende håndarbeid- og sløyd lærerne å formulere en felles overordnet målbeskrivelse. Dette ble gjort i samarbeid med de daværende faglige foreningene. På lærerutdanningene har det vært kaotisk. Fordypningsfagene sløyd og håndarbeid ble nedlagt og erstattet av et fag med tittelen *materiell design*. Faget dekket områdene innenfor de to gamle håndverksfagene og skulle dessuten inkludere designprosesser og materiell kultur. Problemet med dette fordypningsfaget var at det i grunnskolen fortsatt stod håndarbeid og sløyd på timeplanen. Det har ført til at lærerstudenter har vært tilbakeholdne med å velge faget materiell design i løpet av de siste ti årene. For hva skulle de undervise i når de var ferdig utdannet?

Faget håndverk og design er beskrevet i den gjeldende læreplanen *Fælles Mål* (Undervisningsministeriet, 2014). Det ble imidlertid bestemt at skolene først var forpliktet til å undervise i faget fra august 2016. I forkant av innføringen ble det satt i gang prøveprosjekter og på bakgrunn av erfaringer fra disse prosjektene ble det nye faget beskrevet.

Formål

I fagets formål fremgår det at elevene skal utvikle håndverksmessige kompetanser gjennom praktisk arbeid i

6. klasse har jobbet med løpebinding i forenklet form. Det ble brukt sammenrullet avisepapir og bomullsgarn. Dette er et gryteunderlag.

verksteder, primært i materialene tekstil, tre og metall. Samtidig har faget fått i oppgave å styrke elevenes innovative og entreprenørielle kompetanser. Faget er også et dannelsesfag; elevene skal lære å forstå samspillet mellom idé, tanke og handling frem til et ferdig produkt. I formålsbeskrivelsen er det også lagt vekt på at elevene skal oppnå tillitt til egne muligheter og oppleve gleden ved å jobbe med hendene.

Faget er delt opp i tre kompetanseområder; bearbeiding, materialer og design. Hvert av disse områdene er inndelt i delområder som beskriver ferdigheter og kunnskaper. De ulike delområdene henger sammen på kryss og tvers slik at undervisning med fokus på å lære elevene en bestemt teknikk, samtidig kan berøre læring om for eksempel materialer, maskiner og designprosesser.

Håndverk og design er obligatorisk og timeplanfestet i 4.-7. klasse. Det veiledende timetallet er på 390 timer (å 60 minutter), som skal deles med faget matematikk. Det er opp til den enkelte skole å velge hvilket klassetrinn (innenfor 4.-7. trinn) det skal undervises i de to fagene, samt tildelingen mellom dem.

Avsluttende prøve på 9. trinn

Utover den obligatoriske undervisningen i håndverk og design, kan skolene tilby faget som valgfag på 7.-9. trinn. Om gjeldene regler oppfylles kan elevene etter 8. eller 9. klasse velge å ta en prøve i håndverk og design, noe vi som underviser i faget synes er svært positivt. Prøveformen er praktisk-muntlig og består av en praktisk oppgave som elevene forbereder i løpet av noen undervisningsøkter, og som de ferdiggjør på selve prøvedagen – med deltakelse av lærer og en ekstern sensor. Karakteren eleven får blir stående på karakterkortet slik prøve karakterer fra de øvrige fagene også gjør.

Noen utfordringer

Tall fra Center for Data & Analyse (2015/2016) sier at 79,6 prosent av lærerne i håndverk og design har formell lærerkompetanse. Undersøkelsen er utført for undervisningsministeriet. En nyere undersøkelse, gjort av fagbladet *Folkeskolen*, peker på at kun 55 prosent av lærerne i håndverk og design opplever at de er kompetente nok til å undervise i det nye faget. Noe som ikke er så merkelig siden de fleste har spesialisert seg i enten håndarbeid eller sløyd da de utdannet seg.

Elevene fikk i oppgave å lage en boks innenfor formatet A5. Formen på boksen skulle være organisk og ha et løst lokk. For at lokket skulle ligge stødig på boksen, ble en form tilsvarende hulllet i boksen saget ut i tre og limt på undersiden av lokket.

En del steder trekkes assistenter eller håndverker inn i undervisningene for å løse mangelen på lærerkompetanse. Ofte løses det på den måten at læreren med formell kompetanse har ansvaret og den andre assisterer.

Mange skoler opplever praktiske utfordringer knyttet til det nye faget, siden de to verkstedene sløyd/metall og tekstil som regel ikke ligger ved siden av hverandre. Dette er en utfordring fordi læreplanen legger opp til at elevene skal kunne ferdes fritt mellom de to verkstedene og benytte både harde og myke materialer i en og samme oppgave.

En annen reell utfordring er at lærerne skal ha et godkjent maskinkurs før maskinene kan benyttes i undervisningen. Det er skoleleders ansvar å sørge for at dette er i orden. Uten bruk av maskiner, vil deler av fagets mål ikke kunne oppfylles.

Elevenes personlige dannels

Hensikten med håndverk og design er at elevene skal tilegne seg ferdigheter og kunnskaper innen design, materialer og håndverk. Elevene blir gitt designoppgaver som skal inneholde løsningsmuligheter både innen myke og harde materialer, men det er ikke en betingelse at det i hver oppgave skal jobbes med begge materialområdene. Prosessen starter gjerne med en idégenereringsfase, etterfulgt av en utprøvningsfase. Når elevene har testet ut forskjellige ideer, materialer og teknikker, er de klare til å realisere produktet. Til slutt vurderer de sitt eget produkt; Lever det opp til den tiltenkte funksjonen? Er bearbeidningen i orden? Er det estetisk og løser det den gitte designoppgaven?

Ser vi tilbake i tid var formålet med håndverksfagene å lære elevene konkrete håndverksteknikker. I dag er målet med håndverk og design å bidra til elevenes personlige dannels. Elevenes evne til å generere ideer trenes opp, og de støttes til å teste ut ideer gjennom bearbeidning og justeringer i prosessen mot det ferdige produkt. På denne måten lærer de om materialer og håndverk, og de utvikler selvtillit og tro på egne evner. En vesentlig faktor i det nye faget er også at elevene ofte arbeider med designoppgaver som skal komme andre enn dem selv til gode. Det nye faget er i ferd med å finne sin form og det er mange spennende prøveprosjekter på gang rundt omkring på landets skoler.

De siste politiske stemmene ønsker å inkludere elevenes praktiske håndverksferdigheter i forbindelse med deres avsluttende, tverrfaglige prosjektoppgave som utføres på grunnskolens avsluttende 9. trinn.

Siden 2014 har alle elever i 8. klasse fått vurdert sine faglige, personlige og sosiale forutsetninger, kalt «uddannelsesparathed» (UPV). Hensikten er å sikre at de elevene som ikke har tilstrekkelig kompetanse for gymnasiet skal få riktig oppfølging på 9. trinn. Det er nå politisk vilje til å inkludere elevenes praktiske kompetanser i UPV. Dette kan være veien til å høyne fagets status i skolen som i stor grad er boklig og teoretisk preget.

Irene Egeskov Andersen er grunnskolelærer i håndverk og design (HD). Hun er styremedlem i Den faglige foreningen Håndværk & Design og fagredaktør for HD på EMU Danmarks læringsportal.

Litteratur

Undervisningsministeriet (2014). *Fælles Mål*. Hentet 03.05.2017 fra emu.dk

Elever på 6. trinn har arbeidet med fletteteknikk. Materialene ble lagt i vann før undervisningen. Elevene kunne også bruke perler, tau eller garn. Denne kurven er montert på en trebunn.

Elevene på 4. trinn har hatt spikkekurs. De lærte ti enkle regler for god håndtering av kniv, før de gikk i gang med å barke vått trevirke. Når pinnene var barked og pusset ble de dekorert med akrylmaling og posca-tusjer, og til slutt et strøk med halvblank lakk før nøkkelringen ble festet på. Alle arbeidene er laget av elever ved Uglegårds skolen.